

značajem, t. i. centralne kraje, z mnogimi nastavki za zgodnje izoblikovanje "pravega" mesta.

Glavnemu delu sledijo sezname kratice, virov in literature. Tudi tu je vidna avtorjeva marljivost in znanstvena korektnost; uporabil je namreč prek 60 zbirk objavljenih dokumentov, v razdelku Literatura pa naštejemo več kot 400 naslovov. Besedilo se lepo prepleta s skrbno izbranimi slikovnimi prilogami. Knjigo zapirajo sestavine, ki so nujna vsake resne znanstvene publikacije – obsežen povzetek v nemškem jeziku ter uporabno imensko in stvarno kazalo.

Knjiga Mihe Kosija je zrelo in kakovostno znanstveno delo, ki ga odlikujeta suveren pregled nad viri in novejšimi znanstvenimi spoznanji na eni ter sposobnost argumentirane artikulacije in kritičnega soočanja z drugačnimi mnenji na drugi strani. Monografija je z uvodnim teoretičnim delom in sklepnim povzetkom objel korpus petih mikrostudij, ki pa so bile mogoče šele z vključitvijo v regionalni kontekst in ob upoštevanju analogij iz širšega srednjeevropskega prostora. Knjiga je napisana v dovolj poljudnem jeziku, bolj radovedne pa usmerjajo navedki v (po avtorjevih besedah) poenostavljenem kritičnem aparatu. Ta pokaže tudi na "izvirne" študije iz zadnjih let, ki so bile osnova nove monografije.

Andrej Nared

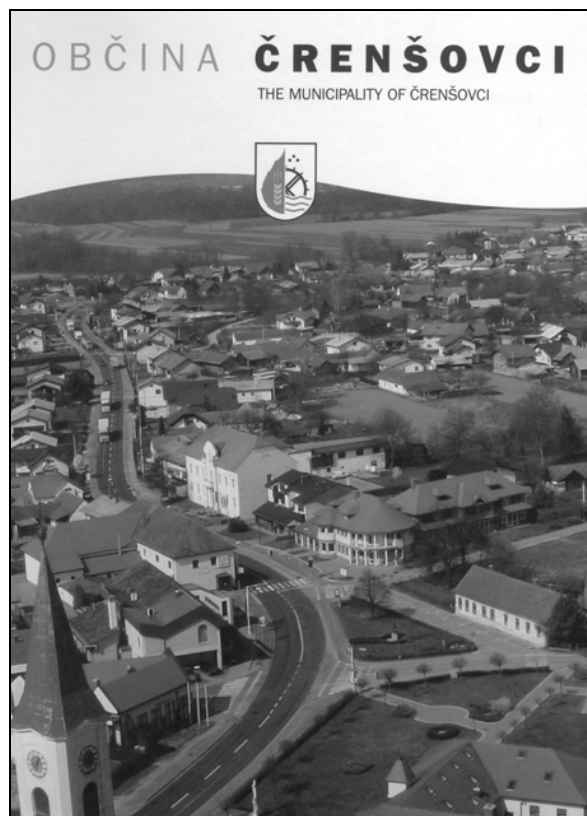
Občina Črenšovci = The Municipality of Črenšovci (ur. Franci Just). Murska Sobota : Franc-Franc, 2008, 80 strani.

Dvojezična domoznanska monografska publikacija prinaša podatke o občini Črenšovci, ki vključuje naselja Črenšovci, Trnje, Žižki in Gornjo, Srednjo ter Dolnjo Bistrico, in leži na levem bregu reke Mure na osrednjem Dólinškem v Prekmurju. Občina se razprostira na 33 km² in po podatkih iz leta 2008 šteje 4.401 prebivalcev. Na južnem delu je njena naravna meja reka Mura, ki je od leta 1991 na tem območju tudi mejna reka med dvema državama, Slovenijo in Hrvaško.

V prispevku z naslovom *Raznovrstnost življenjskih prostorov in biotska pestrost* nam avtorica Saša Štraus prikaže krajinske značilnosti občine ter njen živalski in rastlinski svet. Reka Mura s svojo strugo, prodišči, rokavi, rečnimi jezeri in poplavnimi gozdovi in biotsko pestrostjo daje občini poseben pečat. Na drugi strani ji dajejo pomemben krajinski značaj dolge pravokotne njive, ki se zlivajo s prostrano prekmursko ravnico. Ker je zemlja na območju občine zelo rodovitna, so nižinski gozdovi skoraj v celoti izkrčeni. V preteklosti je bila v občini pomembna

kmetijska panoga živinoreja, zato so poleg njiv krajinska stalnica tod travniki. Tri vasi črenšovske občine, Črenšovci, Trnje in Žižki, so tipična obcestna panonska naselja, kjer so hiše razporejene predvsem ob glavnih cestah. Preostale tri vasi, Dolnja, Srednja in Gornja Bistrica, ki so nastale ob starem rokavu Mure, pa so oblikovane kot gručasta naselja.

Zgodovinar dr. Andrej Hozjan je avtor najobsežnejšega prispevka z naslovom *Občina Črenšovci v valovih zgodovine*, v katerem bralcu z ustreznimi podnaslovi kronološko predstavi območje občine od prazgodovine do najnovejše zgodovine. Tekst je razdeljen na 4 podnaslove z dodatkom na koncu. V prvem podnaslovu *Od prazgodovine do vključitve v madžarsko kraljestvo pred iztekom 11. stoletja*, nas vodi od 6000 let stare prazgodovinske najdbe t.j. deblaka (primitivno plovilo), čez obdobje antike, iz katerega so ohranjeni deli stranske ceste, ki se je navezovala na osrednjo rimsko prometnico med Panonijo in Italijo. Pred koncem 11. stol. je Prekmurje bilo vključeno v kraljevino Madžarsko in ostalo njen del vse do 1919. Iz teksta drugega podnaslova *Od konca 11. stoletja do ustanovitve župnije in župnijske šole Črenšovci 1807/1809* izvemo, da najstarejši zapis krajevnega imena v oblikah *Chrem-souc, Chrensouch* datira v leto 1322. Ime Črenšovci pa skoraj zagotovo izhaja iz domačega izraza *črensa* za nekdanjo zelo razširjeno rastlino. Sredi 14. stol. je tu že stala lesena kapela. Tedanje prebivalstvo je bilo v največji meri slovanskega izvora. Imamo

fevdalni gospodarski sistem z vsemi njegovimi značilnostmi. V 17. stol. so tu pustošili Turki. V verskem smislu je nekaj časa bil prisoten protestantizem, ki pa do konca 17. stol. povsem izgine. Leta 1807 so ustanovili župnijo Črenšovci, nekaj let zatem pa še rimokatoliško osnovno šolo. Novo šolsko stavbo so zgradili leta 1860, istega leta je bila dograjena cerkev. Kako leto zatem so ustanovili samostojni mešani obrtni ceh. V tretjem podnaslovu *Od zgodnjega 19. stoletja do priključitve Prekmurja h Kraljevini SHS leta 1919* spoznamo, da so na bel-tinskem gospostvu, kamor so spadali Črenšovci, leta 1848 odpravili večstletno osebno in sodno podrejenost kmetov zemljiškemu gosposu ter fevdalne obveze, predvsem tlako, uvedli so izključno denarne davke državi. Posledica revščine je bilo izseljevanje. Bližnje vasi so v 2. pol. 19. stol. začele dobivati nove šole, ki jih je od leta 1880 pa do konca prve svetovne vojne zaznamovala madžarizacija. Črenšovci so od leta 1883 naprej že imeli pošto in tudi prvo trgovino ter gostilno, ki so ju vodili tedaj že tam živeči Judje. V tekstu s podnaslovom *Čas med 1919 in ustanovitvijo Republike Slovenije 1991*, sledimo razvoju občine Črenšovci v novi Kraljevini SHS in pozneje v socialistični Jugoslaviji. Najpomembnejši dogodek tja do začetka 2. svetovne vojne je bila agrarna reforma, ko je država nacionalizirala bel-tinsko gospostvo in so ljudje dobili večji del prej grofovske zemlje. Druga svetovna vojna pomeni okupacijo Prekmurja s strani Madžarov. Kljub ideološki podlagi socialistične Jugoslavije je občina po letu 1945 doživela lep napredek na gospodarskem, družbenem in kulturnem področju. Danes jo, razen naselja Žižki, pesti neugodna demografska sestava prebivalstva in številčni upad. Avtor svoj prispevek zaključuje z *Dodatkom o religiozni in kulturni podobi občine skozi čas*, iz katerega izvemo, da je bil prvi župnik, od ustanovitve župnije 1807, Peter Borčkovič, danes, dobrih 200 let kasneje, pa župnikuje Štefan Grabar. V vaseh Žižki in Trnje so nekaj časa delovale sestre frančiškanke Brezmadežne Marije. V črenšovski župniji so v obdobju madžarizacije obstajali poverjeniki Mohorjeve družbe, ki so pomagali razširjati slovenske tiske in s tem vplivali na oblikovanje nacionalne zavesti prekmurških Slovencev. Znan Mohorjan je bil v Črenšovcih duhovnik Jožef Klekl. Z območja občine izhajajo literarni ustvarjalci Ferdo Godina, Vera Brolih in Cilka Dimc Žerdin.

Dr. Hozjan je svoj prispevek v monografiji obogatil s kartama *Območja dolnjega Prekmurja z začetka 19. stoletja* in *Območja občine Črenšovci na jožefinskih kartah 1783/1784*. Preko virov, kot sta npr. *urbar gospostva Dolnja Lendava 1524* in *popis prebivalstva župnije Turnišče iz leta 1669*, izvemo za najstarejše znane priimke v krajih občine Črenšovci iz 16. in 17. stoletja v njihovih originalnih izpisih in današnji obliki. Zanimiv je rokopisni zapisnik škofovega obiska

in izvedenega nadzora župnije Črenšovci iz leta 1830. Prikazane so še tabele s podatki o prebivalstvu na podlagi državnega štetja 1784/1787, gibanje števila prebivalstva občine med zgodnjim 19. in zgodnjim 20. stoletjem, oblike imen v virih/uradnih imen krajev v občini Črenšovci od srednjega veka do 1991, najmnogičnejše javne prireditve v letih 1919–1941 ter gibanje prebivalstva občine med zgodnjim in poznim 20. stoletjem.

Dr. Karel Bedernjak v prispevku z naslovom *Nadčasna vrednost stvaritev duha* prinaša biografske podatke najzaslužnejših duhovnih pionirjev črenšovske občine. Pravo presenečenje je biografija doslej malo znanega benediktinca dr. Franca Markoje-Márkfija (1811–1861), ki je bil leto pred smrtjo imenovan za rektorja budimpeštanske univerze. Podrobnejše spoznavanje življenja in dela omenjenega dr. Markoje je prav gotovo izziv za raziskovalce. Katoliški duhovnik, publicist, urednik in politik Jožef Klekl st. (1874–1948), sicer ni bil rojen v občini Črenšovci, je pa v njej preživel svoja najplodovitejša leta. Iz Dolnje Bistrice izvirata Jožef Godina (1898–1986), duhovnik, publicist, urednik in Maistrov borec za priključitev Prekmurja, ter njegov brat Ferdo Godina (1912–1994), partizan, komunist, urednik, dramaturg in pisatelj. Spoznamo še glasbenega pedagoga in narodnega buditelja dr. Franca Cigana (1807–1971) ter duhovnika Daniela Halasa (1908–1941), ki so ga zajeli neznanci in 16. marca 1945 pri brodu na Muri umorili. Avtor zaključí svoj prispevek z biografskimi podatki duhovnika in priznanega zgodovinarja dr. Ivana Zelka (1912–1986), ki se je ukvarjal predvsem s srednjeveško zgodovino Prekmurja ter cerkveno zgodovino, ki jo je obenem predaval na mariborskem oddelku teološke fakultete.

Etnologinja Jelka Pšajd nas seznaní z etnografskim izročilom črenšovske občine, kot so npr. poimenovanja prebivalcev posameznih vasi, s stavbno dediščino ter prehrano, ki je bila za današnje razmere prava zbirka domače zdrave kmečke hrane. Piše tudi o običajih ob porokah, pri čemer izvemo, da je *bosman* osemkrat pleten ženitovanjski kruh, da je *pozvačim* oseba, ki vabi na poročno gostijo. Avtorica opisuje še koledovanje, letne šege, coprnice ter žeganje oz. proščenje.

V nadaljevanju v sestavku z naslovom *Črenšovske slike* več avtorjev predstavi kulturno, naravno in tehnično dediščino občine, gospodarstvo, kmetijstvo, nosilce gospodarskega razvoja, kulturno življenje, turizem, šport in gasilstvo.

Bogato ilustrirano monografijo zaključuje avtor Štefan Ftičar z enciklopedičnim opisom vseh šestih na začetku omenjenih naselij v občini Črenšovci.

Andrej Pavlič